

УДК 378.015.31:001.891

Віталій Форостюк

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті розкривається проблема розвитку творчої активності. Проаналізовано педагогічний досвід багатьох учених. Доведено, що процес навчання має бути побудований із максимальним урахуванням запитів і можливостей студента. Наголошується, що освіта повинна мати гуманістичне, особистісно-орієнтоване спрямування, що сприятиме тому, що знання, уміння й навички перетворюватимуться із мети навчання в засоби розвитку творчих і особистісних якостей студентів. З'ясовано, що творча активність розвивається в процесі діяльності та впливає на її якість. Доведено, що проблема розвитку творчої активності є надзвичайно важливою.

Ключові слова: розвиток, творча активність, освіта, навчальний процес, студент, уміння, навички, інтерес.

В статье раскрывается проблема развития творческой активности. Проанализирован педагогический опыт многих ученых. Доказано, что процесс обучения должен быть построен с максимальным учетом запросов и возможностей студента. Отмечается, что образование должно иметь гуманистическое, личностно-ориентированное направление, что будет способствовать тому, что знания, умения и навыки превращаются из цели обучения в средства развития творческих и личностных качеств студентов. Выяснено, что творческая активность развивается в процессе деятельности и влияет на ее качество. Доказано, что проблема развития творческой активности является чрезвычайно важной.

Ключевые слова: развитие, творческая активность, образование, учебный процесс, студент, умения, навыки, интерес.

The report reveals the problem of the creative activity. The pedagogical experience of many scientists have been analyzed. It was proved that learning must be built with maximum taking into account the demands and possibilities of the student. That is why this subject is very interesting and important because these issues are considered. As only the creative activity allows students to experience the joy of knowledge, inner satisfaction and enthusiasm. The creative activity as a method of development of the interest in knowledge is relevant nowadays. Because every student wants interesting study. Without the interest to knowledge it is difficult to teach. The solution of this question is the creative activity. But the inner source of the creative activity is the interest in new

knowledge.

Key words: *development, creative activity, education, training process, student, abilities, skills and interest.*

Сучасні ВНЗ потребують ефективних і цікавих методик викладання, а також ефективних змін. А розвиток творчої активності є надзвичайно важливою складовою навчання, без якої не буде продуктивного формування особистості й засвоєння необхідної навчальної інформації. До того ж сприятиме розвитку інтересу, що є рушійною силою хорошого запам'ятовування, без чого ніякі наполягання вчителя результатів не дадуть.

Оскільки вища школа потребує позитивних змін, то на часі є вивчення стану дослідження проблеми науковцями, що сприятиме вирішенню цього питання. Відомо, що творчість дає наснагу й сприяє організації навчання з інтересом. Тому важливо, щоб вивчення кожного навчального предмета відбувалося з урахуванням особливостей активізації творчого навчання. Адже без творчого підходу до викладання викликати інтерес до навчання у студентів складно. Науковці доводять, що людині цікавіше й зрозуміліше, коли вона робить щось сама. А радість від такого навчання сприяє створенню позитивної мотивації в студентів.

Відповідно виявлено, що рівень засвоєння навчального матеріалу в процесі організації такого творчого навчання зростає. Тобто, розвиток творчої активності є тією важливою складовою в процесі навчання студентів, що сприятиме позитивній і результативній праці з інтересом і натхненням. Саме тому ця проблема є важливою та потребує подальшого дослідження.

Аналіз літератури дав змогу з'ясувати, що проблема розвитку творчої активності була в полі зору педагогів у різні часи. Цією проблемою цікавилися: Б. Ананьєв, Г. Балл, Д. Богоявленська, О. Брушлинський, Л. Виготський, В. Дружинін, Я. Коменський, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Роменець, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші.

Тому не дивно, що нагромаджено певний досвід вирішення цієї проблеми. У сучасній науці є багато робіт, у яких висвітлюється питання розвитку творчої активності. Проблема була в полі зору багатьох науковців, що свідчить про її значимість, важливість та актуальність. Значний внесок у розробку проблеми розвитку творчої активності та пізнавальної активності, а також розвитку пізнавального інтересу зробили такі науковці: Л. Аристова, Ю. Бабанський, Г. Беда, М. Волков, В. Зінченко, С. Коновець, В. Кузін, І. Лернер, М. Махмутов, В. Паламарчук, М. Ростовцев, О. Савченко, Г. Смірнов, Н. Сокольнікова, О. Терентьєв, О. Унковський, Т. Шамова, Ю. Шашков, Г. Шегаль, Є. Шорохов, Н. Штанічева, Г. Щукіна та інші.

Аналіз літератури свідчить, що проблема є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Мета статті – висвітлити, як розглядалася проблема розвитку творчої активності науковцями в різні періоди часу.

Аналіз літератури свідчить, що підготовка майбутніх учителів у ВНЗ є складним процесом, який потребує постійного вдосконалення теоретичної бази, а також пошуку та впровадження сучасних методик та інноваційних технологій навчання. Освіта потребує якісних змін, саме на це вказують науковці: Є. Антонович, Е. Белкіна, В. Бутенко, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Шевнюк, О. Щолокова та інші. Як свідчить аналіз праць, питання розвитку творчої активності особистості є багатоаспектним і неоднозначним, саме тому було в полі зору вітчизняних і зарубіжних учених. Його досліджували такі філософи: М. Бердяєв, М. Каган та ін. А також психологи: І. Бех, Д. Богоявленська, Л. Виготський, Д. Гілфорд, Є. Ільїн, В. Кузін, А. Маслоу, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Роменець, С. Рубінштейн, Б. Теплов та інші. Видатні педагоги теж досліджували цю проблему: В. Бутенко, І. Зязюн, О. Коберник, В. Кузь, Б. Неменський, О. Олексюк, І. Осадченко, В. Орлов, Г. Падалка, Н. Побірченко, О. Рудницька та інші.

Мистецтвознавці теж цікавилися цією проблемою, зокрема М. Волков, С. Даніель та інші [5, с. 3].

Проблема розвитку творчої активності є такою, до якої постійно звертаються науковці, оскільки життя висунуло суспільний запит на формування творчої та активної особистості, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі й нестандартні рішення. До того ж людина повинна мати творчу уяву, ініціативу, бути винахідливою. Тобто, такий стан справ потребує якісно нового підходу до підготовки людини до життя. Перед школою та ВНЗ поставлені важливі завдання, а орієнтиром змісту освіти, як зазначають науковці, є робота на особистість [6, с. 109].

Педагогічні основи розвитку творчої активності, які є важливою складовою професійної підготовки майбутнього вчителя, були в полі зору багатьох видатних учених. Зокрема, психологічні основи розвитку творчої активності досліджували наступні науковці: Г. Балл, І. Бех, П. Блонський, Л. Виготський, П. Каптерев, Я. Коменський, Г. Костюк, А. Макаренко, М. Пирогов, С. Рубінштейн, В. Семиченко, В. Сухомлинський, С. Шацький та ін. Аналіз проаналізованої літератури дав змогу з'ясувати, що узагальнення теоретичної бази творчого досвіду XIX–XX століть є в працях Г. Ващенко, А. Комарової, О. Кульчицького, В. Липинського, І. Огієнка, С. Русової та ін.

А. Капська, В. Роменц, Г. Сагач, А. Сисоєва у своїх працях висвітлювали культурологічні та психолого-педагогічні основи розвитку

творчості. До того ж З. Гіптерс зазначає, що питання гуманітаризації та гуманізації освіти, зв'язку почуттєвого, інтелектуального, а також практики розвитку творчої особистості розглядали: Г. Васянович, Г. Дегтярьова, Є. Клос, Л. Коваль, В. Луговий, В. Майборода [2, с. 3–4].

У філософських працях описано вплив мистецтва й культури на виховання людини, зокрема це питання розкривається в дослідженнях Ч. Бартніка, М. Бахтіна, В. Біблера, І. Ільїна, М. Кагана, С. Франка, П. Юркевича, а також це питання висвітлюється в психолого-педагогічних дослідженнях В. Сухомлинського, Д. Ельконіна, В. Зеньківського, Л. Кондрацької, І. Зязюна, О. Мелік-Пашаєва, Б. Неменського, С. Рубінштейна, Г. Падалки, Б. Теплова, Л. Виготського, І. Беха О. Леонтьєва та інших [1, с. 3].

Як бачимо, проблема розвитку творчої активності завжди була актуальною, а тому її різні аспекти досліджували такі науковці: С. Степанов, І. Семенов, Я. Пономарьов, В. Дружинін. А, наприклад, В. Алфімов та В. Андрєєв описували структуру творчих якостей особистості. Питанням формування творчих якостей займалися Г. Альтшуллер, У. Гордон, Є. Торранс. До того ж проблему використання мистецтва у творчому розвитку особистості досліджували Б. Юсов, Г. Шевченко, В. Щербина.

В. Москалюк зазначає, що у філософських працях М. Кагана, І. Кона, А. Спіркіна активність особистості висвітлюється в тісному зв'язку з діяльністю, у процесі якої відбувається самореалізація людини, становлення її як члена суспільства. Відповідно це, на думку науковця, дає змогу пов'язувати змістову сутність творчої активності зі специфікою певної сфери громадського життя, де вона проявляється [4, с. 4].

Аналіз літератури дав змогу стверджувати, що проблема розвитку творчої активності – одна з найважливіших проблем сучасної педагогіки, оскільки від її розв'язання залежить формування особистості, її інтересу, самостійності, сформованості вмінь і навичок.

Сформована активність студентів характеризується цілеспрямованістю, організованістю, запасом внутрішніх спонукальних сил та енергії, інформативністю. Зокрема, Г. Щукіна вважає, що активність особистості – це цінне соціальне утворення, що черпає свої резерви в діяльності й спілкуванні. До того ж активність змінює людину, робить її кращою, а також характеризує її діяльність. А. Ананьєв і Б. Ломов вважають активність базовим поняттям щодо діяльності. Б. Ломов зазначає, що діяльність є формою активності, а також процесом, під час якого особистість стає суб'єктом діяльності [8, с. 126–127].

Науковці стверджують, що творча активність особистості простежується майже в кожному виді діяльності. Досліджуючи її особливості, вчені особливу увагу приділяли розкриттю її сутності як наукової категорії, вивчали та аналізували детермінанти вияву творчого

мислення, а також особливості активності. До того ж питання творчого потенціалу та творчості особистості пов'язані з іншими проблемами, які пов'язані з діяльністю людини в різних сферах життя. На ці аспекти звертали увагу й українські філософи, зокрема це розглядали Г. Сковорода, А. Бичко, В. Шинкарук, Л. Українка, І. Надольний, В. Табачковський, І. Франко, І. Бичко та інші.

У працях українських філософів висвітлюються різні позиції щодо сутності творчості та творчого потенціалу, зокрема це такі вчені: М. Цибра, А. Кавалеров, В. Даниленко, В. Андрущенко, А. Мисуню, М. Михальченко, М. Мокляк, І. Надольний, І. Бойченко та інші. Багато науковців аналізують творчий потенціал, враховуючи структуру ціннісних орієнтацій, зокрема, так вважають Є. Головаха, А. Кавалеров, О. Дробницький, В. Василенко та інші [9, с. 2–8].

У свій час, ще в 16 столітті французький філософ Мішель Монтень теоретично обґрунтував у своїй праці «Досліди» методи навчання та виховання, які були спрямованими на активізацію та розвиток творчого мислення, а також ініціативи дитини. Важливого значення він надавав практичним заняттям, у процесі яких вироблявся досвід [6, с. 110]. А. Фріц Гансберг вбачав формування особистості в процесі саморозвитку через викладання різних видів мистецтва [6, с. 110].

У 50–60-х роках, як зазначають науковці, з'явилися та почали розвиватися різні педагогічні концепції, пов'язані з проблемою розвитку творчої активності, зокрема такі: самостійності та творчої ініціативи учнів (М. Данилов, М. Скаткін, Б. Єсіпов), концепція пізнавального інтересу (Г. Щукіна), створення проблемної ситуації (І. Лернер), формування духовних потреб особистості (Ю. Шаров), педагогічного стимулювання (А. Кондратюк, Л. Гордін), розвивального навчання (В. Давидов, Д. Ельконін) [6, с. 111].

Нині, у зв'язку з модернізацією знань, проблема розвитку творчої активності є важливою складовою підготовки, а тому деякі науковці пов'язують її з особистісно-орієнтованим підходом до набуття знань. Зокрема, А. Камю вважає, що індивідуальність є початковою ланкою у формуванні особистості [7, с. 2].

Науковці стверджують, що творча активність особистості є багатогранною, складною та багатофункціональною психологічною складовою, а тому окремі її аспекти досить широко досліджувалися як у вітчизняній науці (Г. Балл, О. Брушлинський, Д. Богоявленська, Л. Виготський, Г. Костюк, В. Дружинін, В. Моляко, С. Максименко, Я. Пономарьов, В. Роменець, С. Науменко, Б. Ананьев та інші), так і в зарубіжній (І. Бентлі, Р. Арнгейм, Дж. Гілфорд, Ж. Годфруа, Б. Гіделін, А. Дрейяр, Р. Жоллмен та інші).

Зокрема, Т. Мельничук, аналізуючи працю Туриніної «Психологія

творчості», пише про те, що головною ознакою творчості є створення нового, тобто творчий процес потрібно розглядати як ланцюг: постановка задачі (задум), формування задуму, його реалізація – тобто, це схематична побудова, за якої кожен елемент розкладається на складові [3, с. 1].

У цілому слово «нове» присутнє або припускається у більшості визначень творчості. Зокрема, філософський словник трактує творчість як діяльність, що породжує щось нове, чого ніколи ще не було [6, с. 113]. А Н. Кичук визначає творчу особистість через її інтелектуальну активність, наявність творчого мислення та творчого потенціалу [6, с. 114]. Як наголошують науковці, творча активність не завжди є продуктивною. Такою вона є, якщо це творча діяльність, у результаті якої з'являється нове досягнення [6, с. 114].

Як зазначають науковці, для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а головною ознакою є наявність творчих здібностей [6, с. 113]. Передумови, які забезпечують розвиток творчої активності учнів, виникають завдяки формуванню інноваційного педагогічного мислення вчителя, вивченню особистісних творчих можливостей учнів, удосконаленню навчального процесу [6, с. 116].

Тобто, аналіз літератури дав змогу стверджувати, що проблема розвитку творчої активності була в полі зору науковців, розглядалася різнобічно, ученими досліджувалися різні її аспекти. Нині вона є актуальною в процесі модернізації системи освіти, а тому потребує подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водяна В. О. Педагогічні умови розвитку творчої активності підлітків засобами культурно-мистецьких програм : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00. 07 «теорія і методика виховання» / В. О. Водяна. – Тернопіль, 2009. – 22 с.
2. Гіптерс З. В. Художня творча діяльність студентів вищих закладів освіти (1960–1995 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.01 «теорія та історія педагогіки» / З. В. Гіптерс. – Київ, 1998. – 20 с.
3. Мельничук Т. Ф. Творча активність як компонент духовного розвитку особистості / Т. Ф. Мельничук // Педагогічний процес: теорія і практика – № 1–2 (46–47), 2015р. – 156 с.
4. Москалюк В. М. Формування творчої активності студентів у навчально-виховному процесі коледжу культури та мистецтв: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.01 «теорія та історія педагогіки» / В. М. Москалюк. – Луганськ, 1999. – 22 с.
5. Музика О. Я. Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів

- образотворчого мистецтва в процесі вивчення фахових дисциплін : монографія / О. Я. Музика – ПП Жовтий О.О. –2012– 183 с.
6. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. – К. : Видавництво А. С. К., 2003.– 255 с.
 7. Піддубна О. М. Художні інтереси в розвитку творчої особистості вчителя образотворчого мистецтва : Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / [ред. кол.: А. А. Сбруєва, М. О. Лазарєв, О. В. Михайліченко та ін.]. – Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. – № 4 (22). – 440 с.
 8. Поветкін С. В. Навчально-пізнавальна активність студентів молодших курсів та її сутність / С. В. Поветкін // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи» – 2012. – Вип. 39. – С. 126–132.
 9. Шпачинський І. Л. Творчий потенціал особистості і його реалізація в умовах трансформації суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 09.00.03 «соціальна філософія та філософія історії» / І. Л. Шпачинський. – Одеса, 2006. – 21 с.